

**گزارش نشست ملی معرفی برنامه حفاظت و توسعه پایدار و
ابتکارات سبز در کشاورزی پایدار در وزارت جهاد کشاورزی
طرح حفاظت از تنوع زیستی در سیمای حفاظتی زاگرس مرکزی**

سی و یکم تیر ۱۳۹۴

زمان: چهارشنبه ۳۱ تیر ۱۳۹۴

مکان: وزارت جهاد کشاورزی - معاونت آموزش و ترویج

ساعت شروع جلسه: ۱۰:۰۰ صبح

محل تشکیل جلسه: سالن جلسات معاونت آموزش و ترویج

دستور کار جلسه:

- معرفی برنامه حفاظت و توسعه پایدار کوهستان زاگرس مرکزی
- طرح‌ها و فرایندهای اجرایی استقرار برنامه کشاورزی پایدار با مدل تحولی ترویجی IPCM
- ارائه گزارش پیشرفت طرح کشاورزی پایدار در استان فارس

حاضرین در جلسه:

محمدرضا شاه پسند، مدیرکل دفتر ترویج کشاورزی و منابع طبیعی
شیرین ابوالقاسمی، مدیر ملی طرح حفاظت از تنوع زیستی زاگرس مرکزی
علی ارواحی، معاون طرح حفاظت از تنوع زیستی زاگرس مرکزی
محمد شریفی مقدم، مشاور ملی کشاورزی پایدار
فرساد اخلاقی، رئیس گروه آموزش بهره‌برداران
عباس نجم آبادی، رئیس گروه تحقیقات، آموزش و ترویج
حمیدرضا ابراهیمی، مدیر هماهنگی ترویج فارس
مهدی پوریای ولی، رئیس اداره ترویج اصفهان
زهره حبیبی، رئیس اداره ترویج کهگیلویه و بویراحمد
سید محمد حسینی مقدم، کارشناس دفتر بسیج سازندگی
لادن بینا، کارشناس دفتر امور آب و خاک کشاورزی
محبوبه باطبی، کارشناس دفتر امور زنان روستایی و عشایری
علی اصغر پالوج، رئیس گروه دفتر ترویج کشاورزی و منابع طبیعی
رحمن کریمی، رئیس اداره ترویج چهارمحال و بختیاری
حمیدرضا گیلوری، کارشناس دفتر ترویج کشاورزی
رمضانعلی قبائلو، کارشناس دفتر ترویج کشاورزی
نعمت اله نوروزی، مدیر هماهنگی ترویج چهارمحال و بختیاری
حسین پیری، رئیس گروه برنامه ترویج امور دام و آبزیان
وجیهه سادات فاطمی، کارشناس گروه رادیو و تلویزیون و رسانه‌های ترویجی
مهدی تاجیک، کارشناس دفتر ترویج
کامبیز اصلانی، کارشناس سازمان تات
پونه رئیس دانا، کارشناس فنی طرح زاگرس

غایبین:

محمد شرافتی؛ نماینده سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری - دفتر آبخیزداری و حفاظت خاک
مدیر دفتر محیط زیست و توسعه پایدار

شرح جلسه:

نشست ملی استقرار برنامه کشاورزی پایدار به عنوان یکی از راهبردهای اصلی برنامه حفاظت و توسعه پایدار کوهستان زاگرس مرکزی، در ۳۱ تیر سال ۱۳۹۴ در سالن جلسات معاونت آموزش و ترویج وزارت جهاد کشاورزی، برگزار شد. با تلاوت آیاتی از قرآن مجید آغاز و پس از آن آقای دکتر شاه پسند، مدیر کل دفتر ترویج کشاورزی و منابع طبیعی ضمن خوش آمدگویی و ارائه دستور کار نشست، به فعالیت‌های صورت گرفته جهت استقرار برنامه کشاورزی پایدار، اشاره نمودند.

آقای دکتر شاه پسند ضمن ابراز امیدواری از روند کار، در بخشی از اظهارات خود گفت: کمیته‌های راهبری فنی در ۴ استان فارس، کهگیلویه و بویراحمد، اصفهان و چهارمحال و بختیاری، شکل گرفته و تا در سطح دهستان تشکیل شود. جهت رسیدن به هدفی که تبیین شده و از اهداف ترویج، مشارکت کشاورزان است و همچنان پیگیری خواهد شد. وی افزود: در اجرای برنامه کشاورزی پایدار توانستیم از خروجی (output) به دستاورد (outcome)، برسیم. آموزش نفر به نفر، گویا نبوده و با برقراری ارتباط بین بخش‌های مشترک میتوان به هم‌زبانی رسید و ارتباط بین بخش‌های مختلف را برقرار کرد.

در همین حال خانم مهندس ابوالقاسمی مدیر ملی طرح به اهمیت نتایج حاصله تاکید کرد و اظهار داشت که به تبادل نتایج استان‌ها خواهیم پرداخت و این جزئی از برنامه است.

پس از آن آقای مهندس ارواحی، معاون طرح به معرفی و تشریح برنامه حفاظت و توسعه پایدار کوهستان زاگرس مرکزی پرداخت.

در ادامه آقای دکتر شاه پسند تهیه برنامه مشترک تلویزیونی را پیشنهاد داد. وی همچنین افزود: جهت برخورداری از ارزشیابی موفق، ارزشیابی بیرونی هم داشته باشیم. گروهی تعیین شود، شاخص‌ها در اختیارشان قرار گیرد تا ارزیابی را انجام دهند.

سپس آقای مهندس شریفی مقدم به ارائه فرایند اجرایی استقرار برنامه کشاورزی پایدار با مدل تحولی ترویجی IPCM پرداخت. وی با اشاره به هدف راهبردی شماره ۳ برنامه حفاظت و توسعه پایدار کوهستان

زاگرس مرکزی با عنوان برنامه در حوزه کشاورزی و دفتر ترویج، بر اهداف طرح کشاورزی پایدار در چارچوب برنامه تاکید کرد.

وی با بیان تاریخچه کشاورزی پایدار در دنیا و اهداف جهاد کشاورزی در ایران، به سابقه اجرایی طرح کشاورزی پایدار از ابتدا تا کنون پرداخت. اینکه در ابتدا اجرای طرح کشاورزی پایدار از ۱ روستا در منطقه کر با عنوان بکیان آغاز شده پس از آن به ۶ روستا در منطقه کر و کامفیروز تعمیم یافته است. نکته قابل توجه این است که پیش از هر چیز ارزیابی محیطی انجام شده. همزمان توان و پتانسیل منطقه سنجیده شده. سپس ملاقات با کشاورزان و گشت میدانی صورت گرفته. برنامه عملیاتی با حضور همه ذینفعان در کارگاهی ۷۰ نفری، تعریف شده است. بدین ترتیب به ساختار رسیدیم. گام اول در استان‌ها پهنه‌بندی بوده پس از آن در قالب کمیته‌های فنی‌ای که ایجاد شده‌اند، ساختارسازی محلی صورت گرفته است. پس از آن بین کارگروه‌های فنی‌ای که در ۴ استان تشکیل شده‌اند، ارتباط ساختاری ایجاد شد. در گام بعد، ارزیابی‌های اجتماعی و محیطی انجام گرفته و مولفه‌ها استخراج شده‌اند. برای هر استان داخل هر حوزه و برای هر منطقه آبخیز مدیریتی، برنامه عملیاتی، تعریف شده است.

آقای دکتر شاه‌پسند با توجه به نتایج چشمگیر بر ارزیابی بیرونی تاکید کرد. و آقای شریفی مقدم افزود: اصلاحیه را در چهارم‌حال و بختیاری انجام دادیم و ناظر کار سازمان استاندارد خواهد بود.

پس از آن آقای مهندس ابراهیمی، مدیر هماهنگی ترویج فارس به ارائه دستاوردهای طرح در استان فارس پرداختند. ایشان با اشاره بر سابقه پروژه تالاب در روستای قلعه نارنجی استان فارس و تنوع تکنیک‌های آزموده شده در آن طرح، انگیزه اولیه برای اجرای طرح کشاورزی پایدار در طرح حفاظت از تنوع زیستی کوهستان زاگرس مرکزی را بسیار قوی شمرد و تاکید کرد که بر اساس کارگروه فنی، کارگروه اجرایی و کارگروه منطقه‌ای و بر اساس شاخص‌های زیست محیطی و معیارهای مدیریتی، روستای بکیان انتخاب شد. پس از ورود به جامعه محلی و ثبت نام داوطلبین، اراضی مشخص شده و تقسیم‌بندی بهره‌برداران به ۴ گروه انجام شد. پس از آن جمع‌بندی صورت گرفت. مساحی اراضی و استقرار برنامه در پهنه با رویکرد مشارکتی (برنامه‌ریزی، ارزیابی و اقدام مشارکتی) و توانمندسازی بهره‌برداران انجام شد. پس از آن با بررسی مشکلات موجود اعم از: مشکل خزان، مصرف بی‌رویه سموم، مشکل بذر، کاشت، مصرف بالای آب، علف‌های هرز و

آتش زدن بقایای گیاهی که اینها اولویت‌بندی شدند. از ویژگی‌های جالب کار این بود که گروه‌های متخصص از بخش‌های مختلف تحقیقات، اجرا، ترویج با هم PDM، تعریف کردند که برای مثال چنانچه مشکل بذر هست، از بخش تحقیقات جایگزینش معرفی شود. از PDM مباحث علمی و مشارکتی، نهایتاً ۲۴ فن مشخص شد. واحد کار تبدیل شد به روستا به جای مزرعه الگویی. خود کشاورزان پیشرو انتخاب کردند که چه فعالیتی را به کار برند. شیوه FFS (از بذر تا بذر)، به کار گرفته شد. در سال دوم ۱۰۰٪ روستای بکیان آبیاری تناوبی را انجام دادند. ارزیابی‌ها مشارکتی بود. در هر هکتار درآمد حدود ۷۰۰ هزار تومان افزایش یافت. در فاز دو، ۶ روستا انتخاب شدند و بکیان روستای مرجع برای ۲ روستای دیگر در منطقه قرار گرفت. علیرغم کمبود آب، کاهش میزان مصرف آب مشاهده شد و دستاوردها چشمگیر و طرح بسیار موفق ارزیابی شد. در فاز ۲، آبیاری تناوبی، کود سبز، کاشت مکانیزه و برگرداندن بقایای گیاهی به خاک در روستاهای دوم انجام شد. اگر در گذشته ۱۶۰۰۰ مترمکعب آب در هر هکتار مصرف می‌شده، در حال حاضر این میزان به ۷۰۰۰ متر مکعب رسیده است.

خاطر نشان شد به دلیل اینکه مبنای کار، حوزه آبخیز قرار گرفته و مناطق آبخیز مدیریتی تعریف شده در برخی موارد فراتر از مرزهای استانی قرار می‌گیرند، مشارکت و تعامل بین استان‌ها ضروری به نظر می‌رسد. آقای مهندس ابراهیمی موفقیت طرح در استان فارس را تعامل جمعی و نگاه الگویی دانست.

آقای دکتر شاه‌پسند در ادامه افزود: در هر استان مرکز تحقیقات، کشاورزی و منابع طبیعی داریم. ایشان از بخش PDM خواست تا فن‌آوری متناسب با مشکل را هم در مرحله تدوین PDM و هم در مرحله اثربخشی، استخراج کنند. وی افزود: درست است که روستا را مبنا قرار دادید ولی منابع طبیعی باید دیده شوند. تغییر الگوی کشت را قطعاً خواهیم داشت با توجه به نوع کشت در این منطقه که برنج است.

خانم مهندس ابوالقاسمی با تاکید بر برخورداری از برنامه پایش، گفت: شاخص‌ها مشخص شده که پارامترها با چه فاصله زمانی انجام شوند. ایشان افزود: اگر در سطح ملی در خصوص روستای سبز الگویی داریم تا بتوانیم به آن وصل شویم، ایده‌آل است در غیر اینصورت باید به صورت پایلوتینگ وارد اجرا شویم تا در نهایت بتوانیم تعمیم الگو را داشته باشیم. با تاکید بر برنامه مدون و قابل اجرا، نگاه را بر پایه آب و منابع زیستی دانست نه بر پایه واحد سطح که در گذشته معیار بوده و امروزه مشکل‌ساز شده است.

آقای دکتر شاه پسند بر ستاد راهبری با دید فنی برای پروژه، تاکید کرد و حضور همکاران از سازمان جنگل‌ها و مراتع را در این ستاد راهبری، ضروری دانست.